

ATOKIAUSI REGIONAI

Europos Sąjunga remia savo labiausiai nutolusių regionų, vadinamų atokiausiais regionais, vystymąsi. Šie regionai yra: Gvadelupa, Prancūzijos Gviana, Reunjonas, Martinika, Majotas ir Sen-Martenas (Prancūzija), Azorai ir Madeira (Portugalija) ir Kanarų salos (Ispanija). Šios paramos tikslas – kompensuoti kliūtis, atsirandančias dėl šių regionų geografinio atokumo.

TEISINIS PAGRINDAS

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 349 ir 355 straipsniai.

BENDROSIOS APLINKYBĖS

Kai kurios ES valstybės narės dalį savo teritorijos turi toli nuo Europos esančiose pasaulio dalyse. Šie regionai, vadinami atokiausiais regionais, patiria tam tikrų sunkumų, susijusių su jų geografiniais ypatumais, visų pirma atokumu, izoliuotumu, mažu dydžiu, sunkiomis topografinėmis ir klimato sąlygomis. Jie yra ekonomiškai priklausomi nuo keleto produktų (dažnai žemės ūkio produktų arba gamtos išteklių). Šios ypatybės mažina jų vystymosi ateityje potencialą.

Šiuo metu yra devyni atokiausi regionai:

- penki Prancūzijos užjūrio departamentai – Martinika, Majotas, Gvadelupa, Prancūzijos Gviana ir Reunjonas;
- viena Prancūzijos užjūrio sritis – Sen Martenas;
- du Portugalijos autonominiai regionai – Madeira ir Azorai;
- viena Ispanijos autonominė sritis – Kanarų salos.

Derėtų atkreipti dėmesį į tai, kad atokiausi regionai skiriasi nuo ES užjūrio šalių ir teritorijų (UŠT). Užjūrio šalių ir teritorijų yra 13; jos yra konstituciškai susijusios su Danija, Prancūzija ir Nyderlandais. Užjūrio šalys ir teritorijos nėra bendrosios rinkos dalis ir turi laikytis ES nepriklausančioms šalims nustatytų prekybos įsipareigojimų, visų pirma kilmės taisyklių, sveikatos ir augalų sveikatos standartų bei apsaugos priemonių. SESV 355 straipsniu Europos Vadovų Tarybai suteikiama galimybė atitinkamos valstybės narės iniciatyva pakeisti tam tikrų Prancūzijos, Danijos ar Nyderlandų užjūrio šalių ir teritorijų (t. y. atokiausių regionų ar UŠT) statusą nekeičiant SESV. Pavyzdžiui, iki 2011 m. pabaigos Sen Bartelemi buvo ES atokiausias regionas, tačiau 2012 m. jis tapo UŠT. Priešingai atsitiko 2014 m. su Majotu – jis buvo UŠT, o Europos Vadovų Tarybos sprendimu tapo atokiausiu regionu.

Atokiausiuose regionuose gyvena maždaug penki milijonai žmonių, kai kuriuose iš jų gyventojų skaičius dėl migracijos labai išaugo. Natūralus gyventojų skaičiaus augimo tempas taip pat yra palyginti didelis, nes daugumoje šių regionų gyventojai yra daug jaunesni nei žemyninėje ES dalyje. 2020 m. užimtumo lygis visuose atokiausiuose regionuose buvo mažesnis už ES vidurkį – nuo 43 proc. Majote iki 71 proc. Azorų salose. Tik Azorų salose nedarbo lygis buvo mažesnis už ES vidurkį (6,1 proc.), o Kanarų salose ir Majote – daugiau kaip tris kartus didesnis už vidurkį. Nepaisant aukšto nedarbo lygio, Kanarų salos yra vienintelis atokiausias regionas, kuriame aukštąjį išsilavinimą turinčių 25–64 m. amžiaus asmenų dalis viršija ES vidurkį (34,4 proc. 2020 m.).

Lentelė. Atokiausių regionų duomenys

	Atstumas nuo šalies sostinės (km)	Plotas (km²)	Gyventojai (*)	BVP vienam gyventojui, išreikštas ES vidurkio procentine dalimi (ES=100) (**)
ES 27	-	4 225 127	446 828 803	100
Prancūzija	-	638 475	67 842 582	104
Portugalija	-	92 227	10 352 042	76
Ispanija	-	505 983	47 432 805	83
Azorų salos	1 548	2 322	236 488	67
Kanarų salos	1 850 (visų salų vidurkis)	7 447	2 252 237	62
Gvadelupa	7 578	1 685	407 810	69
Prancūzijos Gviana	7 841	83 751	296 058	46
Madeira	1 041	802	251 182	69
Martinika	7 641	1 108	352 205	76
Reunjonas	9 921	2 504	869 993	68
Sen Martenas (***)	6 700	86 (prancūziškoji dalis – 53)	32 358	-

Majotas	8 444	367	299 022	30
----------------	-------	-----	---------	----

(*) Negalutiniai 2022 m. duomenys, šaltinis: Eurostatas.
(**) Šaltinis: [Eurostato 2022 m. regionų statistikos metraštis](#).
(***) 2020 m. duomenys, šaltiniai: *Institut national de la statistique et des études économiques* (Nacionalinis statistikos ir ekonomikos tyrimų institutas), Prancūzija, ir *Ministère des Outre-Mer* (Užjūrio valdų ministerija). Naujų duomenų apie BVP nėra.

TIKSLAI

Nors atokiausius regionus nuo Europos žemyno skiria didelis atstumas, jie yra neatsiejama Europos Sąjungos dalis ir jų teritorijoje visapusiškai taikomi ES teisės aktai ir susitarimai. Tačiau, atsižvelgiant į jų specifinį geografinį išsidėstymą ir su tuo susijusius sunkumus, ES politika turėjo būti pritaikyta prie jų ypatingos padėties.

Atitinkamos priemonės, visų pirma, susijusios su tokiomis sritimis kaip muitų ir prekybos politika, fiskalinė politika, laisvosios zonos, žemės ūkio ir žuvininkystės politika, žaliavų ir būtino vartojimo prekių tiekimo sąlygos. Taip pat prie šių regionų poreikių gali būti pritaikytos taisyklės, reglamentuojančios valstybės pagalbą ir galimybių naudotis struktūriniais fondais ir ES horizontaliosiomis programomis sąlygas (pvz., atokiausiems regionams skirti specialūs Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) asignavimai).

Be specialių ERPF asignavimų, atokiausi regionai žemės ūkio srityje taip pat naudojami atokiausiems regionams ir saloms skirta programa, finansuojama iš Europos žemės ūkio garantijų fondo. Šioje programoje svarbiausios dviejų pagrindinių tipų priemonės:

- speciali tiekimo tvarka, kurios tikslas – sumažinti papildomas žmonėms vartoti, perdurti skirtų ir žemės ūkyje naudojamų būtinų produktų tiekimo sąnaudas,
- vietos žemės ūkio gamybos rėmimo priemonės.

Europos Sąjunga toliau remia atokiausius regionus taikydama [tam tikras konkrečias nuostatas](#). 2021–2027 m. atokiausiems regionams ji skyrė papildomą 1 928 mln. EUR finansavimą iš ERPF. Europos teritorinio bendradarbiavimo srityje taip pat bus nustatytas naujas tikslas (kryptis), t. y. „atokiausių regionų bendradarbiavimas“ (INTERREG D), kuris palengvins atokiausių regionų integraciją ir darnų jų regionų vystymąsi. Šios veiklos biudžetas – 281 mln. EUR. Be to, nors įprasta INTERREG programų bendro finansavimo norma yra 80 proc., atokiausiems regionams nustatyta ne didesnė kaip 85 proc. bendro finansavimo norma.

ES STRATEGIJA DĖL ATOKIAUSIŲ REGIONŲ

2017 m. spalio mėn. Europos Komisija paskelbė [komunikatą](#) „Sustiprinta ir atnaujinta strateginė partnerystė su ES atokiausiais regionais“. Šioje strategijoje pasiūlytas naujas požiūris siekiant geriau patenkinti konkrečius kiekvieno iš devynių ES atokiausių regionų poreikius. Tai padėjo jiems sukurti naujų galimybių savo gyventojams, skatinti konkurencingumą ir inovacijas tokiuose sektoriuose kaip žemės ūkis, žuvininkystė ir turizmas, taip pat stiprinti bendradarbiavimą su kaimyninėmis šalimis.

2022 m. gegužės 3 d. Komisija priėmė [atnaujintą strategiją](#) dėl atokiausių regionų, kuria siekiama išnaudoti jų potencialą pasitelkiant tinkamas investicijas ir reformas. Strategija grindžiama viešomis konsultacijomis, taip pat tikslinėmis konsultacijomis ir dvišaliais susitikimais su valstybėmis narėmis ir Parlamento, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto bei pačių atokiausių regionų indėliu. Remiantis penkiais pagrindiniais ramsčiais, strategijoje pateikiami pasiūlymai dėl įvairių sričių, įskaitant socialinę politiką, sveikatos priežiūrą, valstybės pagalbą, energetiką ir administracinius gebėjimus.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Nepaisant to, kad visus sprendimus dėl atokiausių regionų statuso suteikimo priima Europos Vadovų Taryba, Europos Parlamentas atlieka labai aktyvų vaidmenį remdamas atokiausius regionus.

Europos Parlamentas turi tokius pačius įgaliojimus, kaip ir Europos Sąjungos Taryba, priimti teisės aktus dėl svarbiausių ES politikos sričių, tokių kaip regioninė, žemės ūkio, žuvininkystės ir švietimo politika. Savo veikloje Europos Parlamentas atsižvelgia į ypatingą atokiausių regionų padėtį ir remia iniciatyvas, kuriomis siekiama skatinti šių regionų vystymąsi.

Derybose dėl reglamentavimo sistemos Europos Parlamentas pritarė principui, kad atokiausiems regionams turėtų būti taikomos diferencijuotos sąlygos nustatant bendro finansavimo lygį, specialiasias ERPF nuostatas dėl gamybinių investicijų į įmones ir konkrečias INTERREG programų taisykles. Be to, 2014 m. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl atokiausių regionų galimybių gerinimo kuriant ES struktūrinių fondų ir kitų Europos Sąjungos programų sąveiką. Šioje rezoliucijoje jis priminė atokiausių regionų ypatumus ir pabrėžė poreikį užtikrinti struktūrinių fondų paramos atokiausiems regionams ir ES programų, pavyzdžiui, „Horizontas 2020“^[1], LIFE+^[2] ir COSME^[3], sąveiką.

2017 m. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) dėl sanglaudos ir vystymosi skatinimo atokiausiuose ES regionuose. Joje daugiausia dėmesio skiriama SESV 349 straipsnio įgyvendinimui ir aptariamoms tokios sritys kaip ES prekybos politika, jūrų politika, žuvininkystė ir mėlynasis augimas, sanglaudos politika, aplinkosauga ir energetika.

2021 m. rugsėjo 14 d. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) „Partnerystės su atokiausiais ES regionais stiprinimas“. Joje atkreipiamas dėmesys į didelę pažangą, padarytą įgyvendinant 2021–2027 m. daugiametę finansinę programą, ir pažymima, kad svarbu išlaikyti atokiausiems regionams taikomas SESV 349 straipsniu grindžiamas priemones ir suderinti dvejopą būtinybę – apsaugoti vietos gamybą ir spręsti didelių pragyvenimo išlaidų problemą.

2022 m. birželio 7 d. Europos Parlamentas priėmė [rezoliuciją](#) „ES salos ir sanglaudos politika: dabartinė padėtis ir ateities uždaviniai“. Rezoliucijoje apgailestaujama, kad ES neturi Europos salų vizijos, ir raginama imtis įvairių veiksmų skirtumams tarp atokiausių

[1] ES finansinė priemonė, kuria įgyvendinama strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga“, skirta Europos konkurencingumui pasaulyje užtikrinti.

[2] ES aplinkos ir klimato politikos veiksmų finansavimo priemonė.

[3] Įmonių konkurencingumo ir mažųjų bei vidutinių įmonių programa.

regionų ir labiausiai išsivysčiusių regionų mažinti, daugiausia dėmesio skiriant žemės ūkiui ir mėlynajai ekonomikai.

Frédéric Gouardères
03/2023

